

SALOME

RICHARD STRAUSS patří k hlavním představitelům pozdního romantismu. V myšlenkovém základu své hudby je typickým zobrazitelem doby v níž žil — nervózní, stále se k něčemu horečně upínající, ale při tom neustále se vracící do časového přelomu XIX. a XX. století.

U Richarda Strausse nabyla krize konce století zvláštní formy, v níž se mísí dusná německá filosofie a mystika té doby, s touhou zdravého člověka po radosti a míru, wagnerovská žízeň, pathos a meditativnost se zdravým smyslem pro kladnou a tvořivou myšlenku.

R. Strauss byl osobností mnohostrannou a ve světové hudbě tvoří významný pilíř přelomu století. Jeho dílo udivuje a okouzluje hudební svět svou jedinečnou tvůrčí představivostí, smělým fantazijním rozletem a hlubokým smyslem pro dramatickou funkci hudby. Neustále obdivujeme svrchovanou technickou virtuozitu hudebního projevu. Tato téměř artistická, všemi problémy forem vládnoucí virtuosita umožnila skladateli lehce vyjádřit, hudebně i dramaticky provést všechny jeho záměry. Volba témat jeho oper a symfonických básní podporovala uplatnění oné udivující vlastnosti.

V širokém rejstříku hudebních forem, který ve svém skladatelském díle obsáhl, našla zvláště symfonická báseň svého mistra, který se zasloužil o rozvíjení její hudební řeči (7 symfonických básní). A pak — opera.

Pravou doménou Straussovou se však stala opravdu opera. V opeře teprve našel uplatnění svého skladatelského mistrovství, své zvláštní schopnosti neobyčejně přiléhavě vyjádřit napětí dramatické akce. Pro Strausse jsou opravdu charakteristická slova R. Rollanda: „Drama je u Strausse všude, i v těch jeho dílech, která se na pohled nejméně hodí k tomu, aby je obsahovala, totiž v některých z jeho písní, v jeho čisté hudbě.“

V jeho operních dílech dosáhla opera, po slavné éře Wagnerově svého vrcholu. První operní námět ho upoutal v roce 1887 a od té doby téměř v pravidelných intervalech vycházejí z pera skladatelova dramatická díla — Guntram 1893,

Herodes — Lubomír Procházka →

Ohně zmar 1901, Salome 1905, Elektra 1906, Růžový kavalír 1910, Ariadna na Naxu 1915. Žena bez stínu 1918, Egyptská Helena 1927, Arabella 1932, Mlčenlivá žena 1935, Dafné 1937, až po Danainu lásku z roku 1940.

V jeho operách je nositelem výrazu *orchestr*, jenž vybaven velkými zvukovými možnostmi znásobuje účinnost dramatu a dosahuje maximálního vrcholu. Zvláště významně na sebe upozorňuje ve Straussových hudebně dramatických dílech skladatelova práce s *motivickým materiálem*, jenž je jedním z typických jevů jeho hudebně dramatického a symfonického díla.

—es—

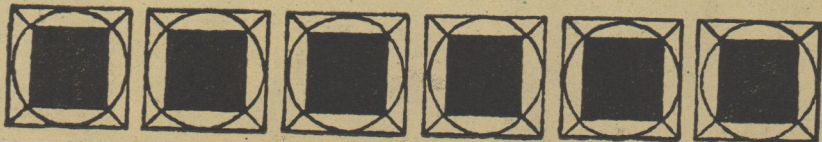
OSCAR WILDE

Málokterý umělec prošel v tak krátké době oběma krajními póly společenské pozornosti jako Oscar Wilde. A málokterý umělec musel sehrát tak odlišné životní role jako právě Oscar Wilde. V této souvislosti je velmi výstižná charakteristika Hofmannsthalova, ukazující Wildea jako člověka tří masek. První je maska Řeka s hrdým čelem a smělým zrakem — to je Wilde píšíci *Obraz Doriana Graye*, druhá je maska kostry s prázdnými očními důlky, z nichž zíralo zoufalství — to je Wilde píšíci *Epištolu z žaláře* a třetí, bidná, chatrná maska, vypůjčená proto, aby ukryla umírání před zraky lidí.

Oscar Wilde, původem Ir, se uvedl v londýnské společnosti jako bezohledný provokatér, jehož břitký vtíp nemilosrdně stíhal měšťácké pokrytectví. Stává se středem společnosti, ale středem stále obávanějším. Proto ho také londýnská společnost po jeho společenském skandálu ráda vymazala ze svého středu.

Literární začátky Oscara Wilda jsou značeny divadelními kritikami, literárními portréty, redigováním uměleckých a ženských časopisů. Když v roce 1888 vyšla jeho sbírka pohádek „Šťastný princ“, byl již Wilde prvním mužem Londýna. Za tento věhlas vděčil mimo jiné i své vypravěčské schopnosti, která byla podle svědectví pamětníků lepší než jeho schopnost autorská. Bylo až podivné, že Wilde, který dovedl celé večery chrlit jeden příběh za druhým, oslňovat slov-

Herodias — Eva Těluškinová →

ními paradoxy, které citovala londýnská společnost, tak málo psal. Obrat nastal až v letech 1890—1895, kdy doslova zahrnul Londýn svými literárními díly. V roce 1890 vychází časopisecky jeho román *Obraz Doriana Graye*, o rok později vychází knižně doplněný o další kapitoly, zároveň vychází sbírka esseyů „Intence“, dále sbírka povídek „Zločin lorda Savila“ a pohádky pro dospělé „Dům granátových jablek“.

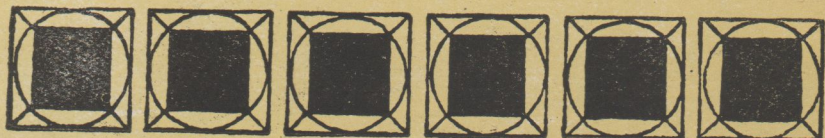
Základ světového věhlasu byl založen čtveřicí společenských komedií, které dosáhly takového úspěchu, jaký Londýn od dob Sharidenových nepoznal. Jsou to — *Vějíř lady Windermereové*, *Bezvýznamná žena*, *Ideální manžel* a *fraška Jak je důležité mít Filipa*.

V tomto období vznikla také jeho *Salome*, hra zcela odlišného žánru. Vznikla z pouhého rozmaru náhod. Při pobytu v Paříži vyprávěl pro ukrácení chvíle přátelům vlastní verzi o stěti Jana Křtitele. Byla to jedna z ukázek jeho pohotového improvizátorského talentu. Po dokončení vyprávění položil jeden z přítomných před Wilde sešit a ten příběh zapsal v dramatické podobě. Později Wilde tento příběh přepracoval a tak vznikla francouzská verze tohoto jednoaktového dramatu.

Text hry se dostal do rukou slavné herečky Sarah Bernhartové, která se rozhodla, že premiéru uvede v Anglii. Zde však začíná skandální historie kolem premiéry. Anglická cenzúra nepovolila premiéru na základě staříčkého zákona, který nepovoloval předvádění biblických postav na anglických jevištích. Wilde využil této skutečnosti k náležitě reklamě a tak premiéra, která se konala 1896 v pařížském divadle L'Oeure, otevřela této hře úspěšný rozlet do celého světa. Největšího úspěchu dosáhla v Německu, kde byla svého času nejhranější anglickou hrou.

—kb—

Salome — Eva Gebauerová →

RICHARD STRAUSS:

SALOME

Opera o 1. dějství podle dramatu Oscara Wildea

Český překlad: Karel Kovařovic.

Herodes	Lubomír Procházka
Herodias, jeho žena	Eva Těluškinová
Salome, její dcera	Eva Gebauerová
Jochanaan, prorok	Čeněk Mlčák
Narraboth, syrský setník	Oldřich Lindauer
Páže	Alena Havlicová
Židé	Karel Kožušník Vladimír Kohut Ervin Kirschner Richard Štukhejl Radoslav Svozil
I. Nazaretský	Karel Hanuš
II. Nazaretský	František Janda
I. voják	Jan Kyzlink
II. voják	Karel Průša
Muž z Kappadocie	Rudolf Jusa
Otrokyně	Alena Kupková

Salome tančí Vlasta Pavelcová, nosit.
vzn. „Za vynikající práci“

Inspicient: Karel Raška
Jaroslav Deršák

Napovídá: Alena Bilková
Marie Pečínková

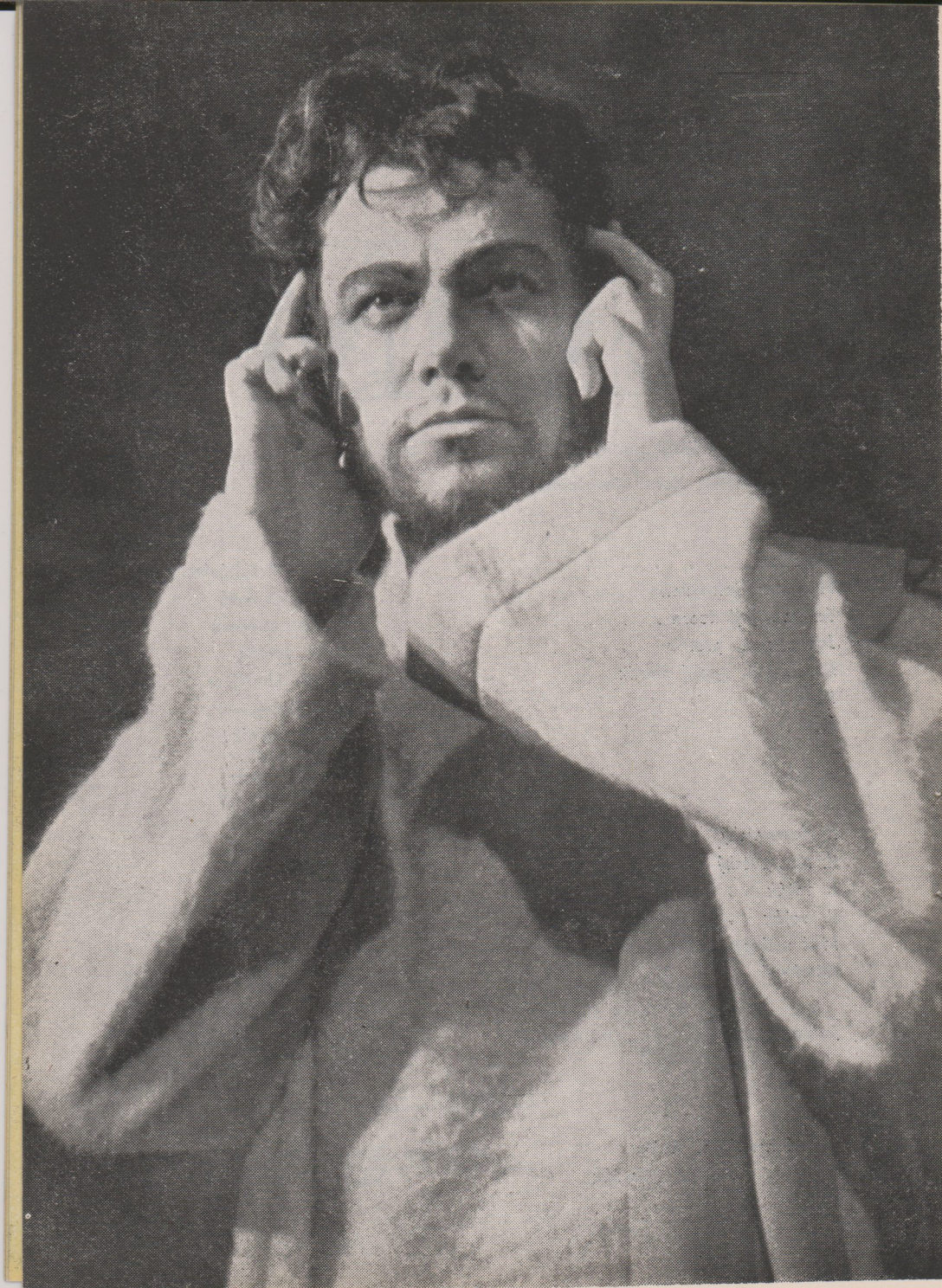

Dirigent: Zdeněk Košler, nositel vyzna-
menání „Za vynikající práci“
Režie: Ilja Hylas

Scéna: Zbyněk Kolář j. h.
Kostýmy: Bedřiška Ustohalová
Choreograf: zasl. umělec
Emerich Gabzdyl

Korepetice: Drahomira Ritzová

Premiéra 24. 1. 1965 v Divadle Zd. Nejedlého.

SALOME

Chci jen ůsta tvá / ů - bít, Jo - cha - na - an

Když Richard Strauss psal *Salome* (1905), byl již dávno mistrem moderního orchestru. Jeho orchestr nepodmalovává, ale sám podává obsah. Je to orchestr složitý, plný, a jasně mluvící. Obrovská šíře ploch, všechny nástroje přetékají zvukem jako v záchvatu opojení, barvy se překrývají a srážejí. Doprŕuje se tu poslání, jež měl romantický orchestr ve světovém hudebním vývoji.

Předlohou pro operu *Salome* byla Straussovi stejnojmenná biblická tragédie Oscara Wildea. Žeh kruté a ničivé vášně, který se Wildeovi podařilo v dramatu vyjádřit, rozniřil skladateli tvůrčí fantazii, nadchl a uchvátíl ho stejně tak, jako kdysi Wildea Tizianův obraz *Salome*.

Strauss komponoval operu přímo na text dramatikův (s malými výjimkami). Našel v něm básníka, jehož řeč mimořádně vyhovovala jeho skladatelskému naturelu. — Wildeova soustředěnost, zhuštěnost a tím podmíněná vášnivost výrazu, byla i typickým znakem Straussovy hudby téměř od počátku jeho skladatelské dráhy. Strauss této výrazové zkratky dosahoval maximální harmonickou smělostí, rytmickou rozmanitostí a neobyčejným mistrovstvím, se kterým dovedl charakteristické motivy obměňovat a kombinovat podle dramatické situace.

Opera *Salome* je vystavěna s udivující pevností z výrazných, zpěvných a podmanivých hudebních myšlenek, které tvoří přehledný, při vši fantastické prudkosti nechaotický celek. Stojí tu proti sobě přesycený, zvrácený svět Herodův na jedné straně, proti krystalicky čistému světu biblického křesřanství na straně druhé. Napětí vyplývající z tohoto kontrastu je zvýšeno soustředěním děje

do jednoho, jediného aktu. Hrdinka námětu — judská princezna Salome — její erotická blouznivost a citová výjimečnost má pochopitelné souvislosti s celkovou atmosférou doby vzniku díla. Doby přelomu století — která toužila prožívat veliké vášně, chtěla naplnění života, ale nacházela jen prázdnotu a chlad.

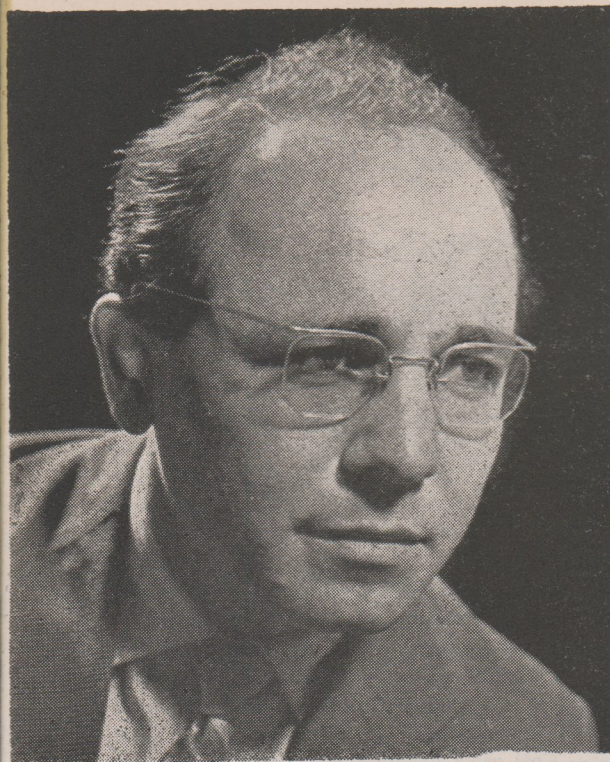
Strauss však dokázal ve svém díle citovou výjimečností a silou své hudby obestříť poezií skutečného milostného vznětu i podivný příběh Salome, která i tísňový závěr tragédie zmírňuje, a láme jej v nevýslovně teskném a bolestném triumfu hrdičinu.

—es—

Jochanaan

Kde jst' ten jehož čt'ra rcha je

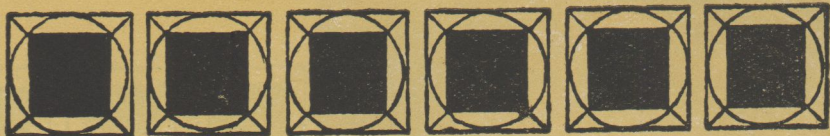
hříchu

Dirigent Zdeněk Košler, nositel významání „Za vynikající práci“.

Režisér Ilja Hylas

OBSAH OPERY

(odehrává se v I. století n. l. v paláci tetrarchy Heroda).

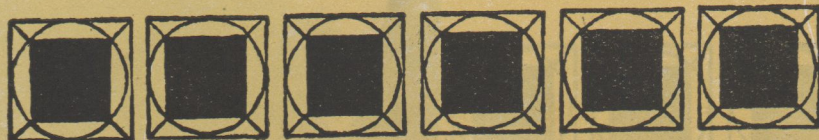
Nádvoří Herodova paláce mdlé osvětluje měsíční záře. Stojí zde na stráži několik vojinů — opodál princezna Salome. Její podmanivá krása neustále přitahuje zrak jednoho z vojinů, krásného Syřana Narrabotha. Salome si však ničeho nevšímá, nic ji nevzruší, stále ponořena do jakéhosi podivného snění. — Jen hlas vycházející z hluboké cisterny, kde je uvězněn prorok Jochanaan, ji hluboce zasáhne. Vzrušeně naslouchá prorokovu volání, jímž obviňuje z těžkých hříchů jejího nevlastního otce Heroda a matku Herodiadu. Touží vidět onoho muže, jenž pouhým hlasem dovede budit hrůzu a strach a neodbytně se vrývá do svědomí.

Salome nutí Narrabotha, aby vyvedl proroka Jochanaana z cisterny. Mladík omámen její krásou, poruší přísný zákaz Herodův a splní princeznino přání. Salome konečně spatří Jochanaana. Prorokův sugestivní zjev princeznu od prvního okamžiku uchvátí. Obdivuje se mu, vyznává mu lásku, ale Jochanaan opakuje jen jediné: kaj se hříšnice a vyhledej Mesiáše! Prorokova neoblomnost jakoby princeznu vašeň jen násobila; je přímo posedlá touhou alespoň dotknout se jeho těla. — Celý výjev pozoruje Narraboth a v zoufalství se usmrtí dýkou. — Jochanaan se vrací zpět do vězení.

Vchází Herodes v doprovodu Herodiady. Tetrarcha těká z místa na místo, všude ho pronásleduje hlas proroka a vzbuzuje v něm podivné výčitky a strach. Jedině pohled na nevlastní dceru Salome jej dovede rozptýlit. Snaží se být neustále kolem ní, pronásleduje princeznu vášnivými pohledy, zahrnuje laskavostí. Salome je apatická, je jí lhostejno všechno kolem; naslouchá jen stále hlasu Jochanaanovu. Tetrarcha prosí princeznu, aby mu zatančila Salome odmítá. Když však Herodes přísahá, že za odměnu splní každé její přání — náhle svolí.

Salome tančí. Tančí tanec sedmi závojų. Herodes je uchvácen, když však chce splnit princeznino přání, pozná, že byl zaskočen.

Salome si žádá hlavu proroka Jochanaana. Tetrarcha jí nabízí vše co má, bohatství, skvosty - Salome však vytrvale žádá jen jediné a podivná vašeň, s níž líbá mrtvá ústa Jochanaanova zděší i tetrarchu. — „Zabijte tu ženu“, volá a jeho vojáci pohřbí Salome pod svými štíty.

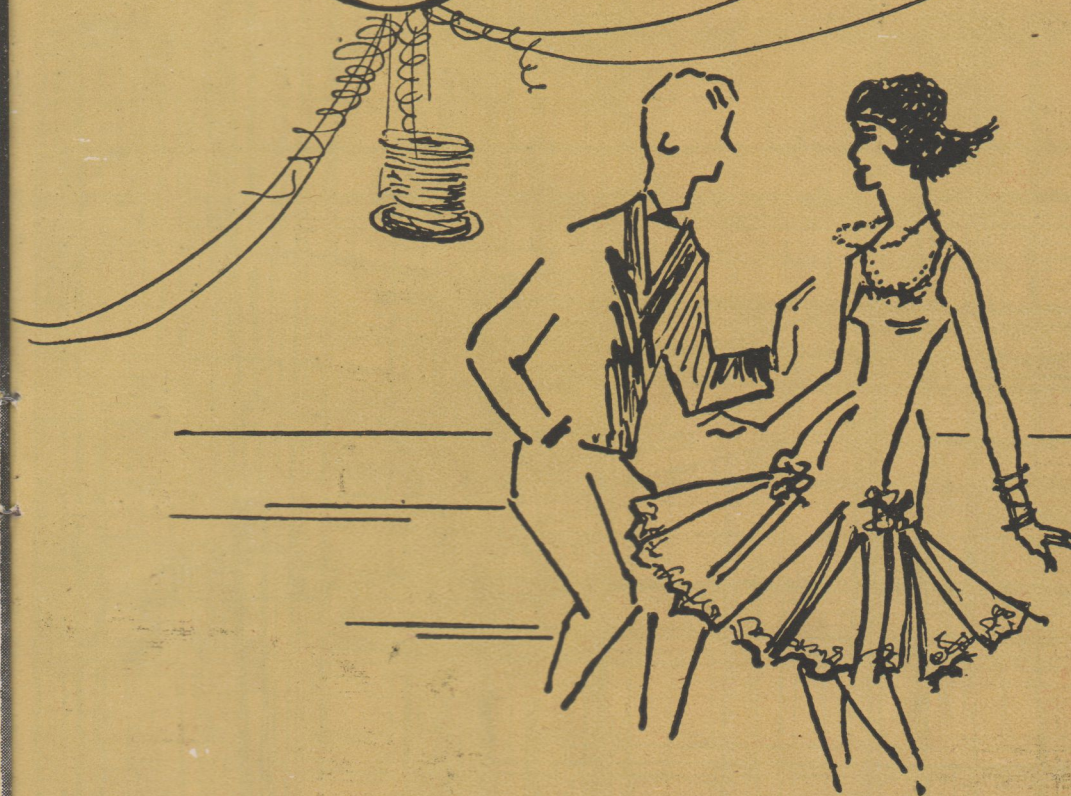
PRO TANEČNÍ A PLESOVOU SEZÓNU

Vás vybaví

obchodní dům

HORNÍK

Ostrava

Richard Strauss: Salome. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci prom. hist. Evy Sýkorové, grafická úprava B. Tittler, foto František Krasl, typografická úprava R. Mikeska. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., prov. 22, Ostrava, Hollarova 14. Cena 2 Kčs. T 12-51107

